

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

© Улановська-Циба Н.А.

УДК 577.2 : 378.148

МОТИВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ.

Улановська-Циба Н.А.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава.

Перед медичним образованием ставятся высокие требования, особенно в преподавании базовых дисциплин. Задача медицинских базовых дисциплин – заложить у студента основу знаний. В последнее время наблюдается снижение заинтересованности студентов к учебному процессу, особенно на первых курсах, и одной из главных задач преподавателя является направить сознание студентов к процессу образования. Поэтому на первый план выходит проблема формирования мотивации к обучению. При направлении сознания студента к процессу образования необходимо понимать, что учебный процесс в высшей школе – это сложный механизм, в котором взаимодействует много факторов: желание студентов получить высококвалифицированное образование, перспективность будущей профессии, уровень мотивационной деятельности преподавателей и их профессионализм и, самое главное, уровень мотивации студента к обучению. Исходя из этого, перед преподавателями общемедицинских дисциплин стоит задача поиска новых практических подходов в преподавании своей дисциплины, которые бы стимулировали позитивную мотивацию у студентов. Для преподавателей кафедры медицинской биологии главным заданием становится донесение до студентов важности и необходимости биологических знаний, возможность их использования в будущей профессии врача и в повседневной жизни, помочь увидеть взаимосвязь, что соединяет разные факты в целостную картину, найти подход, который поможет студенту понять себя и окружающий мир, а также понять ценность жизни.

Ключевые слова: мотивация к обучению, цель учебы, базовые дисциплины, учебный процесс, мультимедийные средства.

У сучасному світі благоустрій населення та потужність держави залежать від науки та високих технологій. На наш погляд основою цього є якісна освіта. Процес становлення української держави потребує компетентних та високопрофесійних спеціалістів. При входженні України до Європейської освітньої системи в рамках Болонського процесу перед медичною освітою ставляться високі вимоги, особливо у викладанні базових дисциплін. Задача загальномедичних базових дисциплін – закласти у студентів основу знань. При викладанні загальномедичних наук необхідно підкреслювати їх тісний зв'язок із клінічними предметами. Без інтегративного підходу викладання базових дисциплін є відірваним від життя, тобто студент не уявляє собі їх місце у майбутній діяльності. І тому на перший план виступає проблема формування мотивації до навчання.

На сьогодні спостерігається зниження зацікавленості студентів до освітнього процесу, особливо на перших курсах, і однією з головних задач викладача стає спрямування свідомості студентів до процесу

освіти. Навчальний процес у вищій школі - це складний механізм, в якому взаємодіють багато факторів: бажання студентів отримати висококваліфіковану освіту, перспективність майбутньої професії, рівень мотиваційної діяльності викладачів і їх професіоналізм та, найголовніше, рівень мотивації студентів до навчання. Ефективність навчального процесу у ВУЗі напряму залежить від того, якою є мотивація навчальної діяльності та мотивація оволодіння майбутньою професією у студентів, а успішність навчання залежить від мотиваційної складової. До навчальної мотивації належать: оцінка студентами різних аспектів навчального процесу, його змісту, форм, способів організації, з погляду їх особистих індивідуальних потреб і цілей. [3,4,7,10].

Термін «мотивація» походить від латинського дієслова «movere», рухати. Дійсно, мотивованою людиною наче щось рухає; вона наполеглива, сконцентрована на виконанні задач та легко досягає успіху. Якщо у людини з'являється внутрішній стимул, мозок починає працювати на повну потужність, наче «голова іде

обертотом». Одна з найважливіших задач мозку – захищати людину від надмірної інформації, яка може привести до загибелі, та визначити куди потрібно спрямувати енергію. Ділянки мозку, які утворюють ядро мотиваційної системи, знаходяться у центрі середнього мозку. Саме ця частина відповідає за почуття щастя, коли складна справа успішно виконана. Наш мозок від природи запрограмований на мотивацію до навчання: отримане знання чи оволодіння новими навичками нагороджується виплеском гормонів щастя. Взагалі словосполучення «мотивація до навчання» включає таку рушійну енергію, що приводить людину до стану активних дій, і чим вища нагорода за старання, тим сильніше активується мотиваційний механізм. Дослідники Медичного коледжу Лондонського університету стверджують, що неусвідомлений стимул викликає більшу працездатність. [2,5].

Найбільш вагома для ефективності навчальної діяльності є мотивація, яка обумовлена інтелектуальною ініціативою та пізнавальними інтересами. У позитивному відношенні до навчання студентом повинні бути задіяні дві найважливіші пружини навчальної мотивації – «хочу» та «потрібно». [1]. Вміле, гуманне використання цих засобів дає необхідний ефект, але не достатній, для того, щоб сформулювати у студентів стійкі пізнавальні інтереси, бажання самостійно думати, зосереджено та цілеспрямовано працювати на заняттях. Загальні умови педагогічного стимулювання слід поєднувати з застосуванням різноманітних методичних засобів, які працюють саме на мотиваційний компонент заняття. Щоб розширювати та направляти мотиваційні стимули навчання, важливо знати, що є рушійною силою навчання студента. [6].

Саме тому викладачам загальномедичних дисциплін слід шукати нові практичні підходи у викладанні своєї дисципліни, які б стимулювали розвиток позитивної мотивації у студентів. Педагог А.О.Вербицький найбільш адекватними для цього визначив наступні активні форми і методи навчання: аналіз конкретних ситуацій, розв'язування професійних задач, науково-дослідницька робота, професійна практика.

Студенти відрізняються вмотивованістю до навчання. «Сильні» і «слабкі» студенти відрізняються один від одного не за рівнем інтелекту, а за мотивацією учбової діяльності, за ступенем розвитку у них професійної мотивації. Тобто, справа не в нестачі здібностей, а у відсутності мотивації до навчання. Успіх у отриманні знань – це вміння та бажання. Відстаючим студентам найчастіше не вистачає зацікавленості предметом. Вони займаються лише під тиском викладачів, батьків і поверхнево засвоюють знання, не поглиблюючи їх. Тобто без внутрішньої мотивації для виконання завдань студентам найчастіше не вистачає енергії, внутрішнього «двигуна». [9].

Мотивація до навчання безпосередньо пов'язана з емоціями, оскільки мотиваційний механізм дій зароджується під впливом емоцій, і тим самим вони забезпечують позитивне або негативне ставлення до певного виду діяльності, або до навчання в цілому.

Позитивна мотивація пов'язана з позитивними емоціями і в певний час, який є індивідуальним для кожної особистості, людина починає діяти. Негативна мотивація схожа з позитивною, але має відмінність: людина активує свою діяльність коли опиняється у якійсь неприємній ситуації.

Якщо у студента накопичується багато негатива до навчання, то можна говорити про антимотивацію. Вона виникає при складних взаємовідношеннях студента з викладачем, при негативних емоціях, які пов'язані з предметом вивчення, або з самим процесом навчання. Такі стани можуть стати досить великою перепорою для отримання знань студентом.

Мотивація до навчання безпосередньо пов'язана з цілями. Працюючи з групою студентів викладачу потрібно ставити навчально-виховні цілі. Чим вагоміші цілі, тим більша мотивація, оскільки в процесі навчання необхідна наявність «зворотного зв'язку». Студенту потрібно знати для чого навчатись, як навчатись, і це безпосередньо впливає на мотивацію. Якщо студент має чітке уявлення мети, яке підкріплене навіть і незначними успіхами, мотивація стає позитивною і призводить до активних дій. І навпаки, якщо студент не уявляє собі кінцевої мети – це породжує негативні емоції, невпевненість, призводить до помилок, які згодом закріплюються.

Якщо у студента є впевненість, що завдяки навчанню він досягне більшого ніж мав очікувати, то бажання навчатися стає дуже актуальним. Якщо ж немає впевненості у своїй силі - це стає великою перепорою, яку не можна подолати, бо це не відповідає ні його логіці, ні правилам. Тому перед викладачем постає важке завдання зруйнувати внутрішні перепони на шляху до навчання та допомогти студентові повірити у власні сили. Тільки завдяки впевненості у собі людина може досягнути поставленої мети, самореалізуватися, в тому числі і професійно.

Мотивація, певною мірою, залежить і від внутрішньої індивідуальності студента. Є студенти, які мають за мету отримання знання. Вони характеризуються цілеспрямованістю, високою регулярністю навчальної діяльності. Ті студенти, які за мету ставлять отримання професії, проявляють вибірковість: вивчають тільки «необхідні» дисципліни для професійного становлення, а це має відображення на академічній успішності. Медична біологія для таких студентів не є «необхідною» дисципліною, особливо для студентів стоматологічного факультету, і тому їх знання відображаються незадовільними оцінками.

Предмет медична біологія вивчається на першому курсі. Саме в цей період відбувається адаптація студентів до форм і методів організації навчального процесу: подачі нового матеріалу, контролю, звітності та ін. Мотивація учбової діяльності залежить від самостійності студента, вміння правильно організувати свою роботу, враховувати час. І сама проблема студентської мотивації виникає в зв'язку з тим, що механізми саморегуляції, самовпорядкованості вже закладені, але формування особистості ще не завершено.

Одним з головних завдань викладачів кафедри медичної біології є довести студентам вагомість і необхідність біологічних знань, можливість їх використання у майбутній професії лікаря та у повсякденному житті, допомогти побачити взаємозв'язок, що з'єднує різноманітні факти у цілісну картину, знайти підхід, який допоможе студенту зрозуміти себе й оточуючий світ та зрозуміти цінність життя.[8]. Найголовніше, щоб у студента мотивація полягала у навчальній діяльності: зацікавленість предметом, надбання нових знань, розширення світогляду. Вона повинна бути закладена у самому процесі навчальної діяльності: подолання перепон, інтелектуальна активність, реалізація своїх можливостей. Для цього повинні бути створені певні умови. Знання студентів оцінюються певною кількістю балів на практичному занятті. Це дає змогу проінформувати студента про успіхи в його діяльності, тобто є необхідністю оцінити досягнутий результат. Результати навчання повинні мати значення для студентів та відповідати їх потребам. Практичне заняття або лекцію слід організовувати таким чином, щоб сам процес навчання був цікавим, а студенти отримували задоволення від спілкування з викладачем та між собою. Якщо заняття правильно організовано, воно має навчальне, виховне та розвиваюче значення.

Щоб у студентів виникла зацікавленість дисципліною, яку вивчають, навчання повинно розглядатись не тільки як передача певної суми знань, але й як формування наукового світогляду. Викладач повинен таким чином викладати матеріал, щоб студент включився у процес пошуку відповіді на поставленні запитання. Саме такий метод викладання для стимуляції позитивної мотивації використовують викладачі нашої кафедри.

На сучасному етапі розвитку суспільства, для виклику зацікавленості студентів до навчання, якісне викладання дисципліни не можливо без застосування інформаційних технологій. На кафедрі медичної біології подання лекційного матеріалу здійснюється мультимедійно, що робить лекційний матеріал більш наглядним, цікавим. Це посилює мотивацію студентів та відповідно дозволяє підвищити якість навчального процесу. Мультимедійна презентація є сучасним та ефективним засобом для подання навчального матеріалу лекції у вигляді впорядкованого, взаємопов'язаного комплексу зорових образів, тексту, відео та аудіофрагментів. У студентів, при застосуванні мультимедійних засобів, задіяні різні канали сприйняття інформації з оточуючого середовища. На нашу думку такі сучасні технології підвищують мотивацію до навчання, що відповідно підвищує якість навчального процесу.

Для роботи студентів на практичних заняттях викладацький колектив нашої кафедри склав та видав типографським способом альбоми, навчальні посібники з тестовими завданнями. Альбоми та навчальні

посібники видані на якісному папері, форматом А4, що сприяє позитивному ставленню до розглядання матеріалу та роботі в таких виданнях. В альбомах подані теми практичних занять, питання до них та завдання, які необхідно виконати, тобто студент може бачити необхідний обсяг робіт на кожне заняття для отримання позитивної оцінки, а підпис викладачем протоколу заняття стимулює студента до якісного її виконання. У навчальних посібниках подана в стислому обсязі вся необхідна інформація до теми кожного заняття, а також тестові завдання різних рівнів складності, ситуаційні та типові задачі. Це дає змогу систематизувати знання студентів, полегшує сприйняття теорії, підкріплюючи її вирішенням тестів та задач. Якісне подання матеріалу викликає позитивну мотивацію до вивчення предмету медичної біології.

Кожен викладач нашої кафедри своїм відношенням до студентів, своєю поведінкою, компетентністю, професіоналізмом, вмінням доступно викласти матеріал намагається викликати у студентів бажання вчитися, що стимулює позитивну мотивацію, а отже і якісне отримання знань, що і є метою нашої роботи.

Таким чином, на кафедрі медичної біології для позитивного мотивування студентів до вивчення предмету проводиться ретельна підготовка змісту лекційних та практичних занять, структурування та аргументація матеріалу, вагоме та продумане оформлення заняття при його проведенні, вмиле технічне забезпечення, піднесення інформації на високому професійному рівні та дбайливе, уважне ставлення до студентів.

Література

1. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения детей и подростков / Л.И. Божович. - М., 1972.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология / [Под ред. В. В. Давыдова.] - М.: Педагогика, 1991.
3. Ковалёв В.И. Мотивационная сфера личности и ее динамика в процессе профессиональной подготовки / В. И. Ковалёв, В. Н. Дружинин // Психологический журнал. - 1982. - № 6. - Т. 3. - С. 109-113.
4. Маркова А.К. Пути определения уровня сформированности мотивации учебной деятельности / А. К. Маркова // Психодиагностика и школа: тезисы симпозиума. - Таллин, 1980. - 199с.
5. Обуховский К. Галактика потребностей. Психология влечения человека / К. Обуховский. - СПб., 2003. - 296с.
6. Освітні технології: навч.-метод. посібник / [За заг. ред. О.М. Пехоти] - К.: А С К, 2001 - 256 с.
7. Подмазін С. Психологія особистісно-орієнтованого навчання / С. Подмазін, І. Рожнятовська, В. Зоц // Сучасні шкільні технології / Упоряд. - К.: Ред. загальнопед. газ., 2004 - ч.1. - С.50-63.
8. Чирков В.И. Мотивация учебной деятельности / В.И. Чирков - Ярославль, 1991.
9. Щукина Г.И. Мотивация учения / Г.И. Щукина - М.: Научное образование, 1980.
10. John W. Atkinson. An Introduction to Motivation / John W. Atkinson. N.Y.McGraw. - Hill Book Company, 1998. - 405 p.

Summary

MOTIVATIONAL APPROACH TO INSTRUCTION OF THE FIRST-YEAR STUDENTS IN MEDICAL BIOLOGY

Ulanovskaya-Tsyba N.A.

Key words: motivation to learn, purpose of study, basic disciplines, learning process, multimedia.

Medical education is confronted with great demands, especially in teaching of basic discipline. The primary task of medical basic disciplines is to lay the foundation of students' knowledge. Recently the reduction in students' interest in the educational process has been observed, especially among the students of the first year of study, and therefore one of the main problems of a teacher is to streamline the students' consciousness into the educational process. Thus, the main problem is the formation of learning motivation. When directing students at training it is necessary to understand that the process of education at university is a difficult mechanism where many factors interact: wish to obtain highly skilled education, perspectives of future profession, the level of teachers' motivational activity and their expertise and, most importantly, students' motivation level. Hence there is a great task for teachers of medical disciplines to search for new practical approaches which would stimulate development of positive motivation. The main task for teachers of Medical biology department is to prove the importance and necessity of biological knowledge, the possibility of its application in future profession and everyday life; to show students the correlation which unites various facts into the integral picture; to help finding the approach which will help students to understand themselves and the surrounding world, to perceive the value of life.

Higher State Educational Establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy", Poltava

Матеріал надійшов до редакції 1.12.2011 р.